

**ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ ЯК
ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ШКІЛЬНОГО
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Булгаков Олексій

Житомирський державний університет імені Івана
Франка

Анотації:

У результаті проведеного аналізу показано, що серед різноманіття педагогічних підходів, спрямованих на удосконалення системи шкільного фізичного виховання, пріоритетними є підходи, які б забезпечували зв'язок між урочною формою діяльності учнів і їх діяльністю в межах інших форм шкільного фізичного виховання, цим самим забезпечуючи формування в учнів особистісної фізичної культури. Встановлено, що формування в учнів особистісної фізичної культури можливе лише за умови

FORMATION OF PHYSICAL CULTURE OF PERSONS OF STUDENTS AS THE PRIORITY DIRECTION OF IMPROVEMENT OF SCHOOL PHYSICAL EDUCATION SYSTEM Bulhakov Oleksiy The analysis shows that among the variety of teaching approaches aimed at improving the system of school physical education is a priority approach, which would provide a link between time limit form of students and their activities within other forms of school physical education, thereby ensuring formation students' personal

ФОРМИРОВАНИЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ЛИЧНОСТИ УЧАЩИХСЯ В КАЧЕСТВЕ ПРИОРИТЕТНОГО НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ШКОЛЬНОГО ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ Булгаков Алексей В результате проведенного анализа показано, что среди многообразия педагогических подходов, направленных на совершенствование системы школьного физического

використання діяльнісного підходу, основне завдання якого полягає у забезпеченні об'єктивних умов для самореалізації особистості учнів у сфері фізичної культури.

Практична реалізація такого підходу передбачає комплексне використання основних форм шкільного фізичного виховання.

physical training. Established that the personal development of students' physical training is only possible when using active approach, whose main task is to provide objective conditions for self-identity of students in physical education. Practical implementation of this approach involves integrated use of the basic forms of school physical education.

воспитания, приоритетными являются подходы, обеспечивающие связь между урочной формой деятельности учащихся и их деятельностью в рамках других форм школьного физического воспитания, тем самым обеспечивая формирование у учащихся личностной физической культуры. Установлено, что формирование у учащихся личностной физической культуры возможно лишь при условии использования деятельностного подхода, основная задача которого состоит в обеспечении объективных условий для самореализации личности учащихся в сфере физической культуры. Практическая реализация такого подхода предполагает комплексное использование основных форм школьного физического воспитания.

Ключові слова:

фізична культура особистості, фізичне виховання, учні, підходи, формування, діяльність.

individual physical training, physical education, students, approaches, formation activities.

физическая культура личности, физическое воспитание, ученики, подходы, формирование, деятельность.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із основних завдань сучасної системи шкільної освіти є пошук ефективних шляхів та механізмів впливу на розвиток особистості учнів. У цьому процесі провідну роль відіграє система шкільного фізичного виховання, основна функція якої пов'язана із забезпеченням необхідного рівня фізичного здоров'я дітей і молоді та формування у них фізичної культури особистості [1, 4, 6, 13]. Однак, як свідчать дослідження багатьох науковців [2, 8, 13, 14, 15] сучасні підходи, які використовуються в системі шкільного фізичного виховання, не здатні в повній мірі вирішити ці завдання. Основна причина цього криється в самих витках формування вітчизняної системи фізичного виховання, становлення якої здійснювалось під впливом практичних потреб суспільства, обумовлених, перш за все, необхідністю ефективної підготовки населення до високопродуктивної праці та захисту Вітчизни [3, 5, 10, 11].

У роботах вітчизняних та зарубіжних фахівців розкриті різні аспекти, пов'язані з проблемами функціонування сучасної системи шкільного фізичного виховання. Так, С. Філімонова [14] у своїх дослідженнях відмічає, що основною проблемою сучасної системи шкільного фізичного виховання є відсутність науково обґрунтованих методик стимулювання учнів до занять фізкультурно-спортивною діяльністю. Таку ж, в цілому, позицію займає і Ю. Васьков [3]. Автор звертає увагу на те, що не зважаючи на велике розмаїття форм занять фізичними вправами в системі шкільного фізичного виховання і досі не знайдено механізми, які б забезпечували взаємодію та взаємозв'язок між цими формами, що в кінцевому результаті забезпечило б ефективне функціонування усієї системи шкільного фізичного виховання. С. Погудін [10] з цього приводу зауважує, що на сьогоднішній день у системі шкільного фізичного виховання в центрі уваги вчителів знаходяться програмно-нормативні вимоги з фізичного виховання, а не способи засвоєння учнями цінностей фізичної культури.

Вище викладене свідчить про те, що негативна ситуація, яка склалася в системі шкільного фізичного виховання, пов'язана, перш за все, із відсутністю підходів, спрямованих на формування в учнів особистісної фізичної культури, а також із відсутністю механізмів, які б забезпечували зв'язок між урочною формою діяльності учнів і їх діяльністю в межах інших

форм шкільного фізичного виховання.

Мета дослідження полягає в науковому аналізі сучасних педагогічних підходів, спрямованих на удосконалення сучасної системи шкільного фізичного виховання.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури й програмно-нормативних документів, в яких розкриваються основні аспекти удосконалення системи шкільного фізичного виховання.

Результати досліджень та їх обговорення. Проблеми які склалися в сучасній системі шкільного фізичного виховання, зумовлюють пошук нових теоретико-методичних підходів, спрямованих на удосконалення навчально-виховного процесу шкільного фізичного виховання. Один із таких підходів був запропонований В. Столяровим та В. Бальсевичем [11]. Вони вважають, що на шляху вдосконалення системи шкільного фізичного виховання, в першу чергу, вся система повинна бути перебудована на основі гуманістичних принципів. Найважливішими із цих принципів, на думку авторів, є посилення уваги до особистості кожного учня як до найвищої соціальної цінності; перетворення учня із об'єкта соціально-педагогічного впливу педагога в суб'єкта активної творчої діяльності на основі внутрішніх мотивів до самовдосконалення і самоствердження; демократизація у взаємостосунках учителя й учнів. До числа найбільш перспективних напрямів удосконалення організації фізичного виховання школярів автори також відносять переорієнтацію цілей і завдань системи фізичного виховання дітей та молоді. Мова йде про перехід від системи, яка зорієнтована на формування лише окремих фізичних якостей, життєво необхідних рухових умінь і навиків, до системи, яка б давала учням глибокі знання про свій організм, засобах цілеспрямованого впливу на фізичний стан, збереження і зміцнення здоров'я, а також формування у них потреби в здоровому, фізично активному способі життя і фізичному вдосконаленні. Деякий інший підхід до процесу вдосконалення системи шкільного фізичного виховання був запропонований Л. Лубишевою [9], яка пропонує процес формування фізичної культури особистості учнів назвати «фізкультурним вихованням», а фізичне виховання розглядати лише як елемент фізкультурного виховання, пов'язаний із формуванням і вдосконаленням фізичних якостей і рухових здібностей. При цьому враховується, що слово «фізичне» більше акцентовано на рухову, біологічну сторону людини, то в терміні «фізкультурне» присутня культура, тобто виховання через культуру, через освоєння ціннісного потенціалу фізичної культури. В рамках такого підходу у змісті фізкультурного виховання виділяється три основних компоненти: соціально-психологічне, інтелектуальне і рухове (фізичне) виховання. Таку ж в цілому позицію займає і С. Погудін [10]. У своїх дослідженнях він відмічає, що вирішення накопичених проблем у фізичному вихованні учнів можливе лише за умови впровадження в навчально-виховний процес підходів, спрямованих на формування в учнів фізичної культури особистості. На думку автора, цей процес повинен здійснюватись з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей і молоді: домінуючих інтересів, мотивів і потреб у фізкультурно-оздоровчій діяльності, інтелектуальних і фізичних здібностей, темпів психічного і фізичного розвитку. У цьому процесі, відмічає науковець, на кожному етапі шкільної освіти важливе педагогічне значення має певний акцент педагогічного впливу, від реалізації якого буде багато в чому залежати ефективність фізичного виховання учнів. П. Дуркін [4] у своїх працях наголошує на тому, що основним завданням системи шкільного фізичного виховання повинно бути формування в учнів особистісної фізичної культури. При цьому автор зауважує, що цей процес повинен бути спрямований на досягнення усвідомлених, позитивно мотивованих занять школярів фізичними вправами, гігієнічними й загартовувальними процедурами, на формування у них активного інтересу до фізичної культури. При цьому під активним інтересом до занять фізичною культурою розуміється інтерес до організованих і самостійних занять фізичними вправами. В. Лосева [7] вважає, що модернізація шкільного фізичного виховання повинна передбачати, перш за все, докорінну зміну підходів до організації навчально-виховного процесу. Цей процес повинен бути спрямований на формування в учнів фізичної культури особистості. У своїх дослідженнях автор наголошує на тому, що процес формування

особистісної фізичної культури можливий на будь-якому етапі онтогенезу особистості, однак найбільш сенситивним періодом для нього є підлітковий вік, який характеризується “вибухом” самосвідомості і прагненням до самовираження.

Проведений вище аналіз свідчить проте, що на сьогоднішній день одним із пріоритетних напрямів на шляху вдосконалення фізичного виховання в школі вважається формування в учнів особистісної фізичної культури. Для реалізації цієї мети, на думку ряду фахівців [1, 3, 6, 8, 15], на всіх ступенях навчання у школі процес фізичного виховання повинен перетворитися на процес фізкультурної освіти. У такому процесі урок фізичної культури повинен давати учням базові теоретичні та практичні знання, які школярі у подальшому зможуть використовувати у позаурочних фізкультурно-оздоровчих та позакласних спортивно-масових заходах, а також під час самостійних занять удома [9, 12, 14]. Інакше кажучи, формування в учнів особистісної фізичної культури можливе лише за умови комплексного використання основних форм шкільного фізичного виховання. Про обов'язковість комплексного використання усіх форм шкільного фізичного виховання на шляху формування в учнів особистісної фізичної культури йдеться і в дослідженнях Б. Шияна. [15]. Науковець зазначає, що урок фізичної культури є лише початком усєї складної системи фізичного виховання, який визначає основний зміст та напрямок інших форм (позаурочних і позашкільних) цієї системи і забезпечує формування в учнів знань, умінь та навичок для їх активної та свідомої участі в процесі використання позаурочних та позашкільних форм шкільного фізичного виховання. На думку В. Сутули [13], ситуація, яка на даний час склалася у системі шкільного фізичного виховання, пов'язана, в першу чергу, із недостатнім обсягом рухової активності дітей та молоді, що є основною причиною погіршення стану їх фізичного здоров'я. Така ситуація, як зазначає науковець, обумовлена тим, що наявні організаційно-педагогічні підходи не забезпечують зв'язок між урочною формою діяльності учнів у межах освоєння ними навчальної програми «Фізична культура» і їх діяльністю в процесі проведення в школі фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі навчального дня, а також у процесі проведення позакласних та позашкільних занять. У своїх дослідженнях автор пропонує таку схему відтворення зв'язків між структурними елементами системи шкільного фізичного виховання (Рис. 1.).

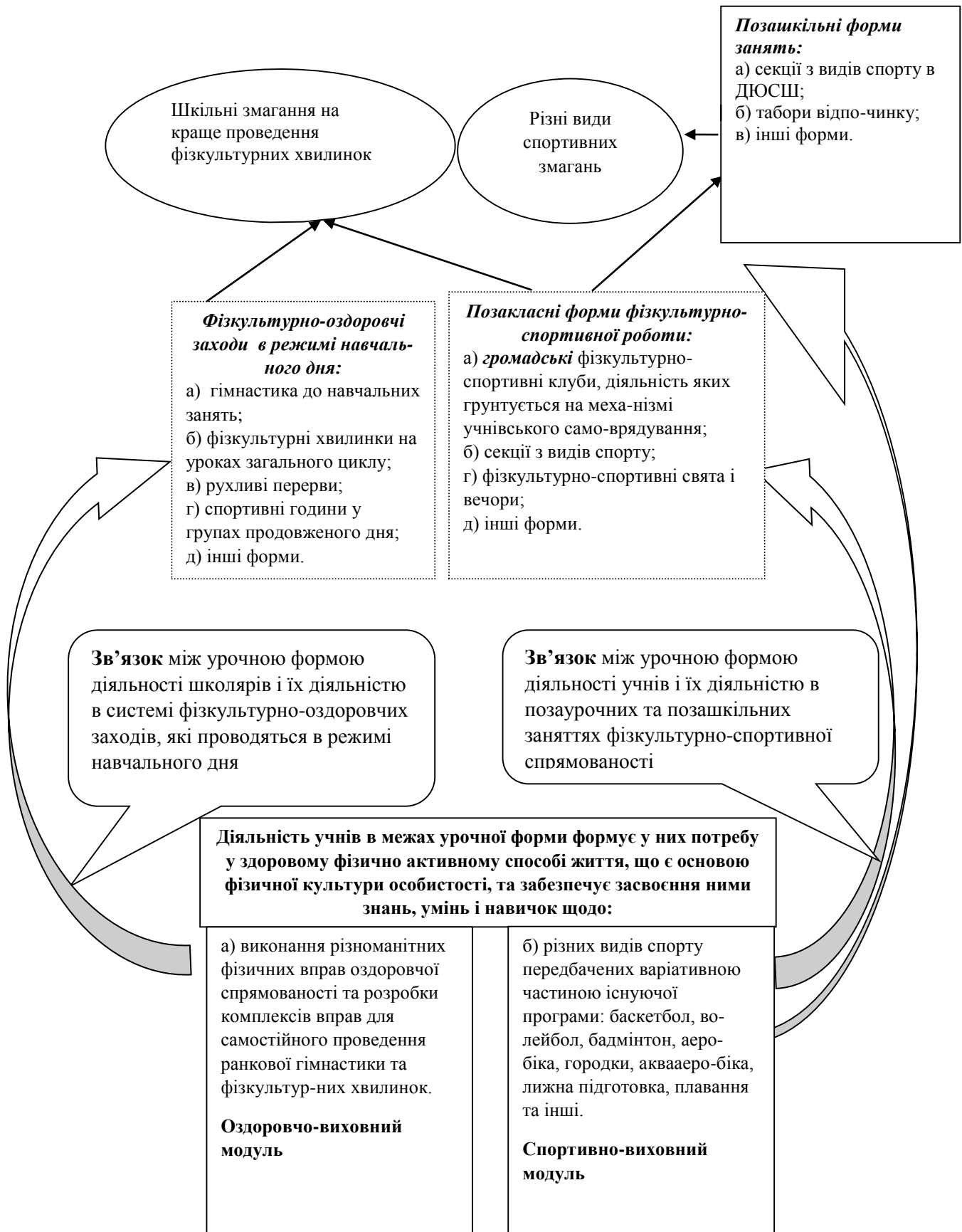

Рис. 1. Схема відтворення зв'язків між структурними елементами системи шкільного фізичного виховання (за В. Сутолою).

I. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

Висвітлений на рис. 1. підхід фактично забезпечує відтворення, організаційне закріплення та створення умов для практичної реалізації в системі фізичного виховання об'єктивно існуючих зв'язків між урочною формою діяльності учнів у межах освоєння ними навчальної програми «Фізична культура» і їх діяльністю в межах інших форм шкільного фізичного виховання. У такому процесі урок фізичної культури повинен надавати учням базові теоретичні знання та практичні навички, які школярі у подальшому зможуть використовувати у позаурочних фізкультурно-оздоровчих та позакласних спортивно-масових заходах, а також під час самостійних занять удома. Саме в цьому полягає суть діяльнісного підходу, який створює об'єктивні умови для самореалізації особистості учнів у сфері фізичної культури, тим самим забезпечуючи формування у них особистісної фізичної культури. Використання такого підходу передбачає взаємодію усіх учасників навчально-виховного процесу (учнів, учителів фізичної культури, батьків, учителів загального циклу).

Узагальнюючи усе вище викладене, можна дійти висновку, що формування в учнів особистісної фізичної культури можливе лише за умови використання діяльнісного підходу, основне завдання якого полягає у забезпеченні об'єктивних умов для самореалізації особистості учнів у сфері фізичної культури. Реалізація такого підходу передбачає комплексне використання основних форм шкільного фізичного виховання. У такому процесі урок фізичної культури повинен надавати учням базові теоретичні та практичні знання самостійно використовувати фізичні вправи у процесі занять різноманітними позаурочними формами фізичного виховання. До того ж необхідно відмітити, що практична реалізація таких підходів потребує розробки та впровадження в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на формування фізичної культури особистості учнів.

Висновки

1. Результати аналізу науково-методичної літератури показали, що в умовах сучасної школи приділяється значна увага розробці та впровадженню в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів різноманітних педагогічних підходів, спрямованих на удосконалення урочної, позаурочної, позакласної, позашкільної форм системи шкільного фізичного виховання.

2. Встановлено, що серед різноманіття таких підходів пріоритетними є підходи, які б забезпечували зв'язок між урочною формою діяльності учнів і їх діяльністю в межах інших форм шкільного фізичного виховання, цим самим забезпечуючи формування в учнів особистісної фізичної культури.

3. Результати аналізу свідчать про те, що формування в учнів особистісної фізичної культури можливе лише за умови використання діяльнісного підходу, основне завдання якого полягає у забезпеченні об'єктивних умов для самореалізації особистості учнів у сфері фізичної культури. Практична реалізація такого підходу передбачає комплексне використання основних форм шкільного фізичного виховання.

Перспективи подальших досліджень полягають в розробці та впровадженні в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів організаційно-педагогічних підходів, спрямованих на формування фізичної культури особистості учнів.

Література

1. Булгаков О.І. Вплив сучасної системи шкільного фізичного виховання на формування в учнів особистісної фізичної культури / О.І. Булгаков // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 1. – С. 58-62.

2. Булгаков О.І. Формування дієвого ставлення учнів загальноосвітніх шкіл до занять фізичною культурою, як основи здорового, фізично активного способу життя / О.І. Булгаков, А.С. Бондар, І.О. Кузьменко [та ≥н.] // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2009. – № № 2. . –

С. 157-160.

3. Васьков Ю. В. Инновационные подходы в организации учебного процесса учащихся общеобразовательных школ / Ю. В. Васьков // Физическое воспитание студентов; гл.ред. С. С. Ермаков. – 2012. – №1. – С. 24-29.

4. Дуркин П.К. К проблеме воспитания личной физической культуры у школьников и студентов / П. К. Дуркин, М. П. Лебедева // Физическая культура. – 2002. – № 2. – С. 50–53.

5. Курьсь В. Н. Физическая культура как общеобразовательный процес / В. Н. Ккурьсь, Л. Н. Сляднева // Теория и практика физической культуры. – 2002. – №9. – С. 57-60.

6. Кутек Т. Формування фізичної культури особистості як складова індивідуальної системи цінностей / Т. Кутек // Молода спортивна наука України. – 2005. – Вип. 9. – Том 3 – С. 240-243.

7. Лосев В.Ю. Исследование ценностных ориентаций школьников в процессе физического воспитания / В.Ю. Лосев, В.А. Родионов, В.В. Апокин // Теория и практика физ. культуры. - 2011. - N 4. - С. 89-91.

8. Лотоненко А.В., Гостев Г.Р. и др. Культура физическая и здоровье: Монография / А.В. Лотоненко, Г.Р. Гостев– М.: «Еврошкола», 2008. – 450с.

9. Лубышева Л.И. Педагогические условия формирования спортивной культуры личности в общеобразовательной школе / Л.И. Лубышева // Теория и практика физ. культуры. - 2011. - N 5. - С. 36-41.

10. Погудин С. М. Приоритеты и критерии эффективности физического воспитания школьников / С. М. Погудин // Теория и практика физической культуры. – 2010. – № 5. – С. 7–13.

11. Столяров В. Модернизация физического воспитания в общеобразовательной школе В. Столяров, В. Бальсевич, В. Моченов, Л. Лубышева / под общ. ред. докт. филос. наук, проф. В. И. Столярова. – М.: Научно-издательский центр « Теория и практика физической культуры», 2009. – 320 с.

12. Сутула В. О. Про сутність поняття фізична культура / В.О. Сутула, А.Х. Дейнеко, О.І. Булгаков // Спортивний вісник Придніпро'я. – 2016. - №3. – С. 218-221.

13. Сутула В. О. Виховання особистісної фізичної культури в учнів загальноосвітніх навчальних закладів – стратегічне завдання системи фізичного виховання / // Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. пр. / За заг. ред. член-кор. НАПН України А. В. Троцько. – Х. : ХНПУ, 2011. – Вип. 30. – С. 154–164.

14. Филимонова С. И. «Физическая культура» как учебная дисциплина: пути реализации / С. И. Филимонова // Теория и практика физической культуры. - 2012. - N 6. - С. 26-30.

15. Шиян Б. Нова програма фізичного виховання школярів: успіхи і невдачі / Б. Шиян, І. Омельченко // Фізичне виховання в школі. – 2010. – № 2. – С.5–7.